

קרבות צליחת תעלת סואץ במלחמת יום הכיפורים וגבורת קציני הקשר סרן אפרים פורטיס וסרן משה שפירא

גרסה 1.0

© העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, תשפ"ו – 2026

אל"ם בדימוס דניאל רוזן

מלחמת יום הכיפורים

● ביום הכיפורים, 6 באוקטובר 1973, בשעה 1400, פתחו צבאות מצרים וסוריה בהתקפת פתע על ישראל:

■ התפישה הייתה שסבירות מלחמה נמוכה, וההפתעה הייתה מוחלטת.

◆ 26 ספטמבר: ננקטו צעדי כוננות.

◆ 051100: מפנה בהערכת המצב, כוננות ג', הכנה לגיוס פומבי.

● ביום הכיפורים:

■ 060805: ישיבת ממשלה:

◆ נקבע כי אין וודאות שתפרוץ מלחמה.

◆ 'מכה מקדימה' על טק"א ושדות תעופה לא אושרה.

◆ אושר גיוס סמוי של ארבע אוגדות (162, 143, 36, 146).

■ 061200: ישיבת ממשלה נוספת. אושר להפעיל את רשות השידור ולבצע גיוס פומבי.

● עד בוקר 7 לחודש:

■ פריצת האויב בצפון: כוחות סוריים התקדמו בצורה מאיימת בדרום רמת הגולן.

■ בדרום: כוחות חי"ר מצריים ביצעו צליחה מסיבית לאורך תעלת סואץ.

מהלכי המלחמה בסיני

חזית סיני, 061400

● כוננות מ-26 בספטמבר.

■ 051100: כוננות ג'.

● כוחות נערכים לפי תכנית ההגנה 'אשור':

■ חטיבת שריון אחת לפניים, פריסה בקו התעלה מתוכננת ל-061700.

■ שתי חטיבות שריון מרוכזות מאחור.

● תגבורת:

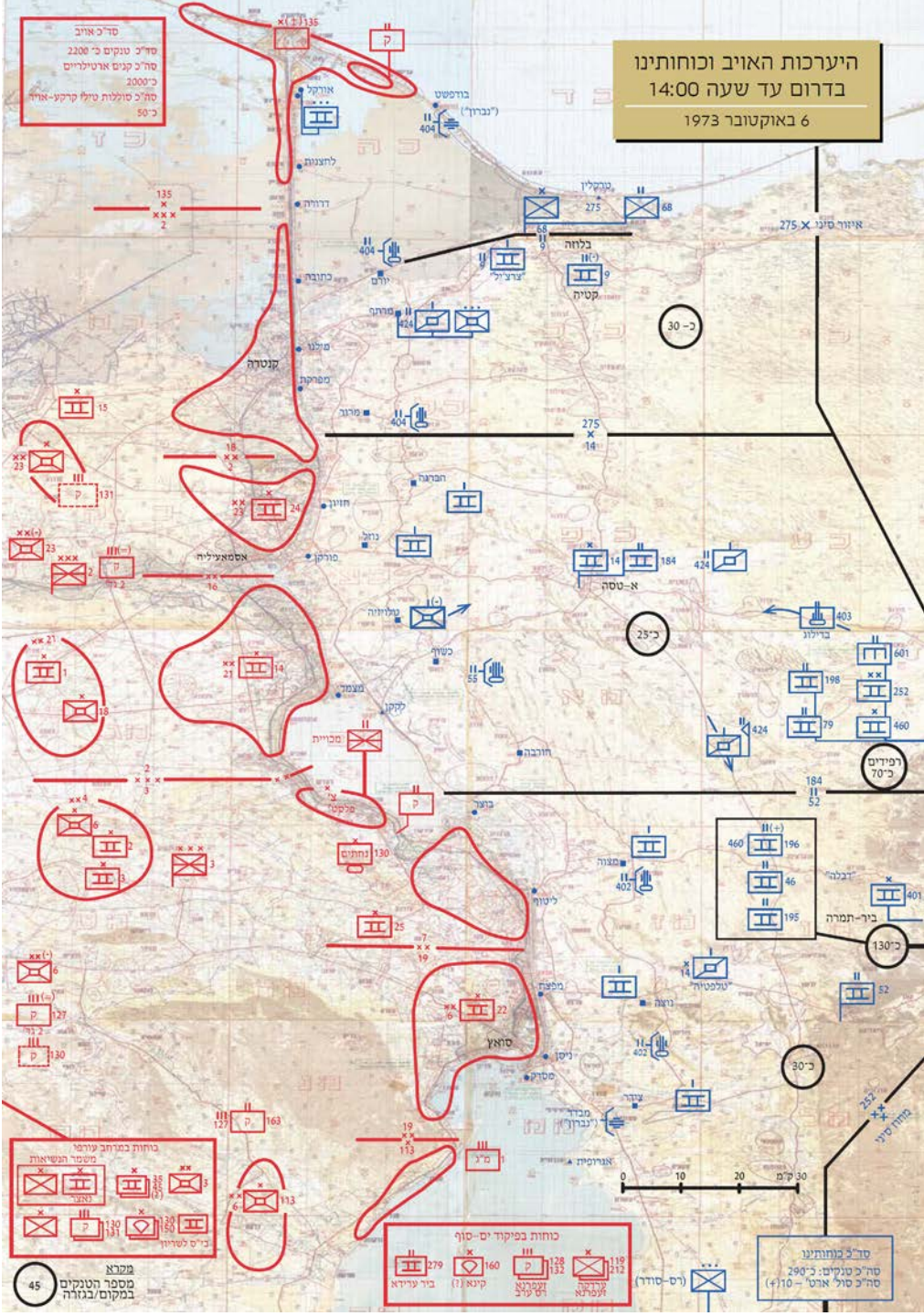
■ שתי סוללות ארטילריה.

■ 25 טנקים.

● 060730: התראה מודיעינית.

● 061400: תחילת מתקפה מצרית.

מקור המפה: מאור לוי (עורך), מלחמת יום הכיפורים: מפות ומבצעים, צה"ל – המחלקה להיסטוריה, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תשפ"ד – 2023

מגננה בתעלה עד בוקר, 7 באוקטובר

● 061400: תקיפה של 200 מטוסים מצריים והרעשה ארטילרית של 2,000 קני ארטילריה במשך 53 דקות

● כוחות חי"ר מצריים חצו את התעלה במספר מקומות:

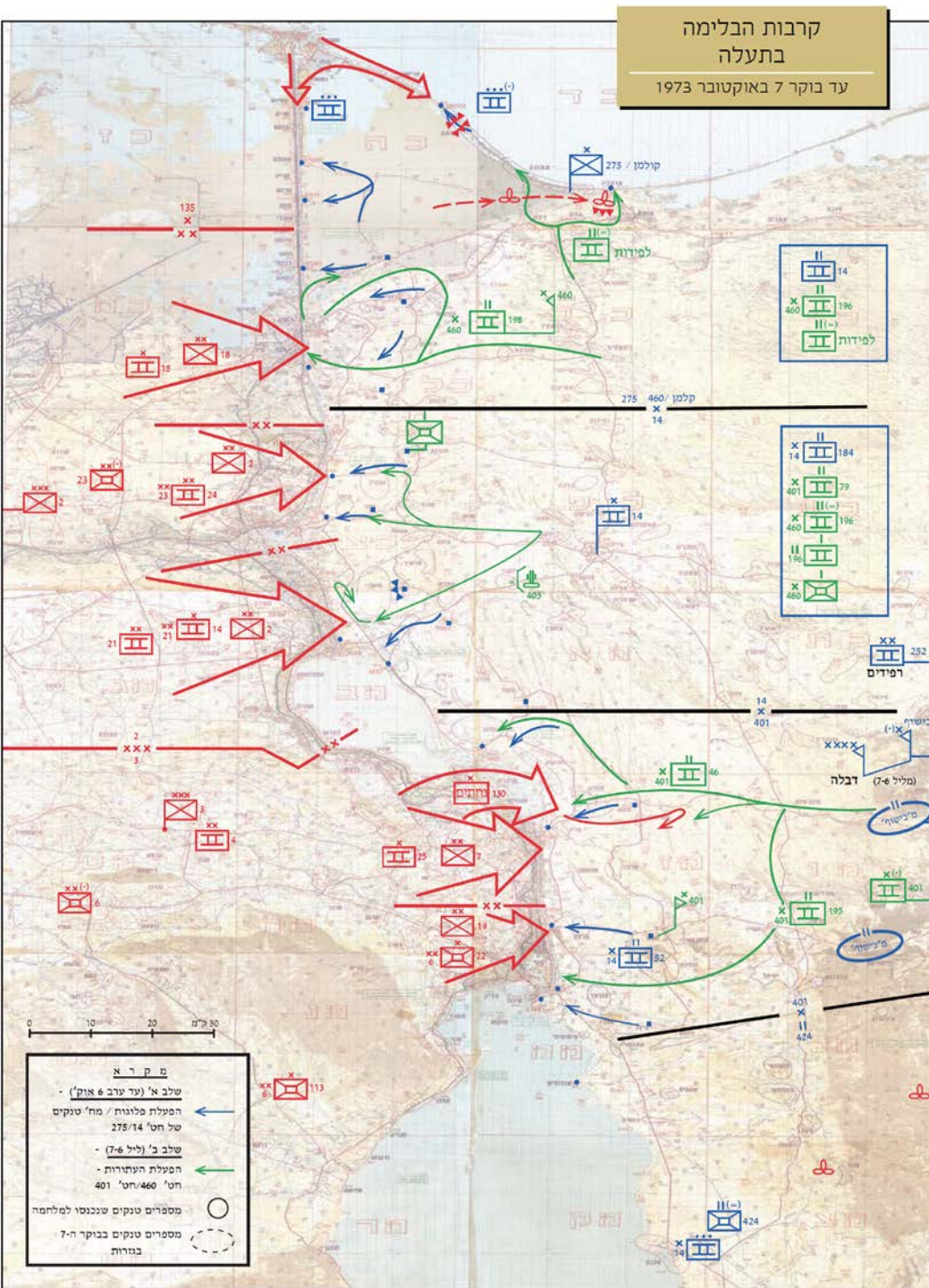
- ראשי גשר מצריים גדולים בגזרה הצפונית ובגזרה הדרומית. הישגים מוגבלים בגזרה המרכזית.
- התקפות קומנדו מצרי בסיני, כדי להפריע לתנועת כוחותינו לחזית.
- הגנת טק"א מסיבית מגבילה את פעילות חיל האוויר.

● המצרים הקימו מספר גשרים מעל התעלה והחלו להעביר טנקים לגדה המזרחית.

● אוגדה 252, עם חטיבות השריון 14, 460 ו-401, בקרבות מגננה קשים:

- עד הבוקר נותרו רק 100 טנקים שמישים.
- מתוך 16 המעוזים המאויישים פונו 11, והיתר כותרו בידי המצרים.

מקור המפה: מאור לוי (עורך), **מלחמת יום הכיפורים: מפות ומבצעים**, צה"ל – המחלקה להיסטוריה, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תשפ"ד – 2023

התקפת נגד בתעלה, 8 באוקטובר

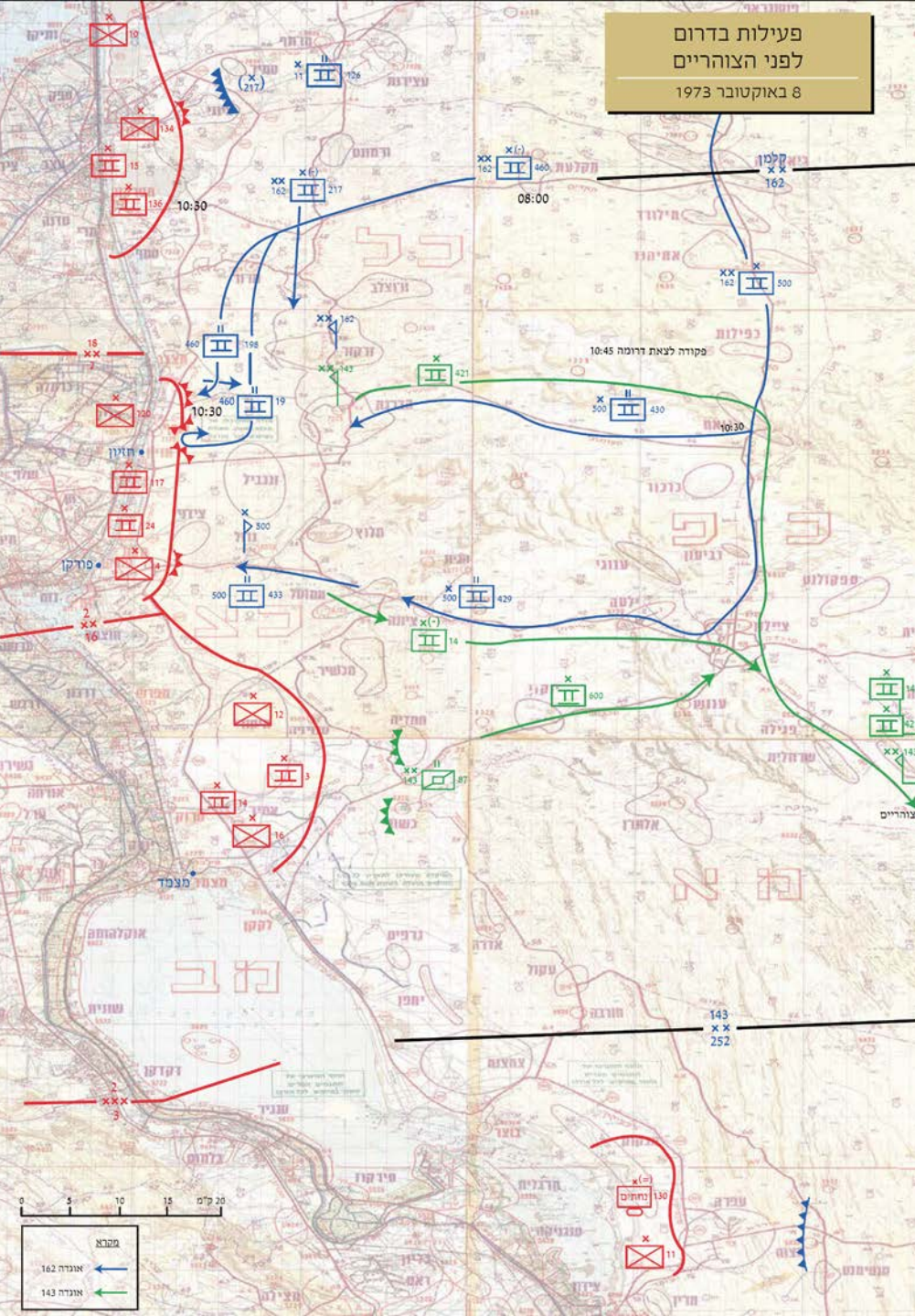
● התקפות נגד בידי אוגדות 162 ו-143:

- תאום לקוי והכנות חפזות לפני הקרב, שליטה לקויה ודיווחים שגויים במהלך הקרב פגעו ביעילות כוחותינו.
- התקפות בלתי מתואמות נהדפו באבדות רבות.
- לטילי נ"ט סאגר הייתה השפעה הרסנית על התקפות הנגד.

● התקיפה נכשלה, אך תנופת המצרים אבדה והתקדמותם נעצרה

- התקפות מצריות ב-9 וב-10 לאוקטובר נהדפו באבדות מצריות משמעותיות.
- ב-12 לחודש החליט הפיקוד העליון להתמקד בצבירת כוח, לשמור לבל יישחק, לרכז מאמץ בגזרה הסורית ולהמתין להזדמנות לפגיעה בכוח השריון המצרי טרם חציית התעלה.

מקור המפה: מאור לוי (עורך), **מלחמת יום הכיפורים: מפות ומבצעים**, צה"ל – המחלקה להיסטוריה, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תשפ"ד – 2023

גזרת התעלה, 9 – 14 באוקטובר

● 9 עד 13 באוקטובר – יציבות:

- מדיניות של אי שחיקת הכוח.
- שני הצדדים נמנעו מפעילויות מהותיות.
- המאמץ הישראלי המרכזי: חזית הצפון.
- לילה 10 – 11 באוקטובר: תותחי 105 מ"מ M-102 הונחתו ממסוק בג'בל עתקה, הפגזו אתרי קשר בכביש קהיר-סואץ ואת מפקדת הארמיה השלישית, ויצרו הפרעה מהותית לשליטה המצרית.

● 14 באוקטובר: התקפה מצרית מהותית, בכוח של 800 עד 1,000 טנקים, נהדפה:

- בקרב שב"ש נפגעו 250 טנקים מצרים, באבדות קטנות לכוחותינו.

● לילה 15 – 16 באוקטובר: התקפת נגד וצליחת התעלה – מבצע 'אבירי לב':

- דרך 'תפר' בין הארמיה השנייה לארמיה השלישית.

מקור המפה: מאור לוי (עורך), **מלחמת יום הכיפורים: מפות ומבצעים**,
צה"ל – המחלקה להיסטוריה, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תשפ"ד – 2023

חצית התעלה, לילה 15 – 16 באוקטובר

● אוגדה 143 בהתקפת נגד:

- לחימה עזה בגדה המזרחית, להשתלטות על ציר ל'מצמד' ולטיהור צירי 'עכביש' ו'טרטור' ומתחמי הנ"ט 'טלויזיה' ו'מיסורי'.
- 160130: חטיבת צנחנים מילואים 247 חוצה את התעלה בסירות גומי.
- 160800: 16 טנקים של חטיבת המילואים 421 הועברו על 'תמסחים' לגדה המערבית.
- הפגזה מצרית כבדה על אזור הצליחה.

● 16 באוקטובר: הכוח בגדה המערבית פעל כנגד אתרי טק"א והמערך הלוגיסטי:

- השתלטות על סוללות טק"א יצרה 'חור' במערך ההגנה האווירית המצרית, ואיפשרה לחיל האוויר לפגוע במערך הקרקעי המצרי.

פריצה בגדה המערבית, 17 – 22 באוקטובר

● יוצבו צירים, הוקמו גשרים, ואוגדות 143 ו-162 עברו לגדה המערבית:

- 17 באוקטובר, אחרי הצהריים: הושלמה הקמת גשר דוברות 'יוניפלוט'.
- 19 באוקטובר, 0400: הושלמה הקמת גשר הגלילים.

● פריצה בגדה המערבית:

- 17 – 18 באוקטובר: אוגדה 162 חצתה את התעלה והתקדמה דרומה לסואץ, אוגדה 252 עברה אחריה והתקדמה מערבה לכיוון קהיר.
- 19 באוקטובר: אוגדה 143 התקדמה צפונה לכיוון איסמעיליה.
- 20 באוקטובר: כוחותינו השתלטו על שדה התעופה פאיד והכשירוהו לשימושם.
- 22 באוקטובר: כביש קהיר-סואץ נותק בקילומטר ה-101, הארמיה השלישית כותרה, נכבש נמל עדביה.

קו הפסקת האש בדרום

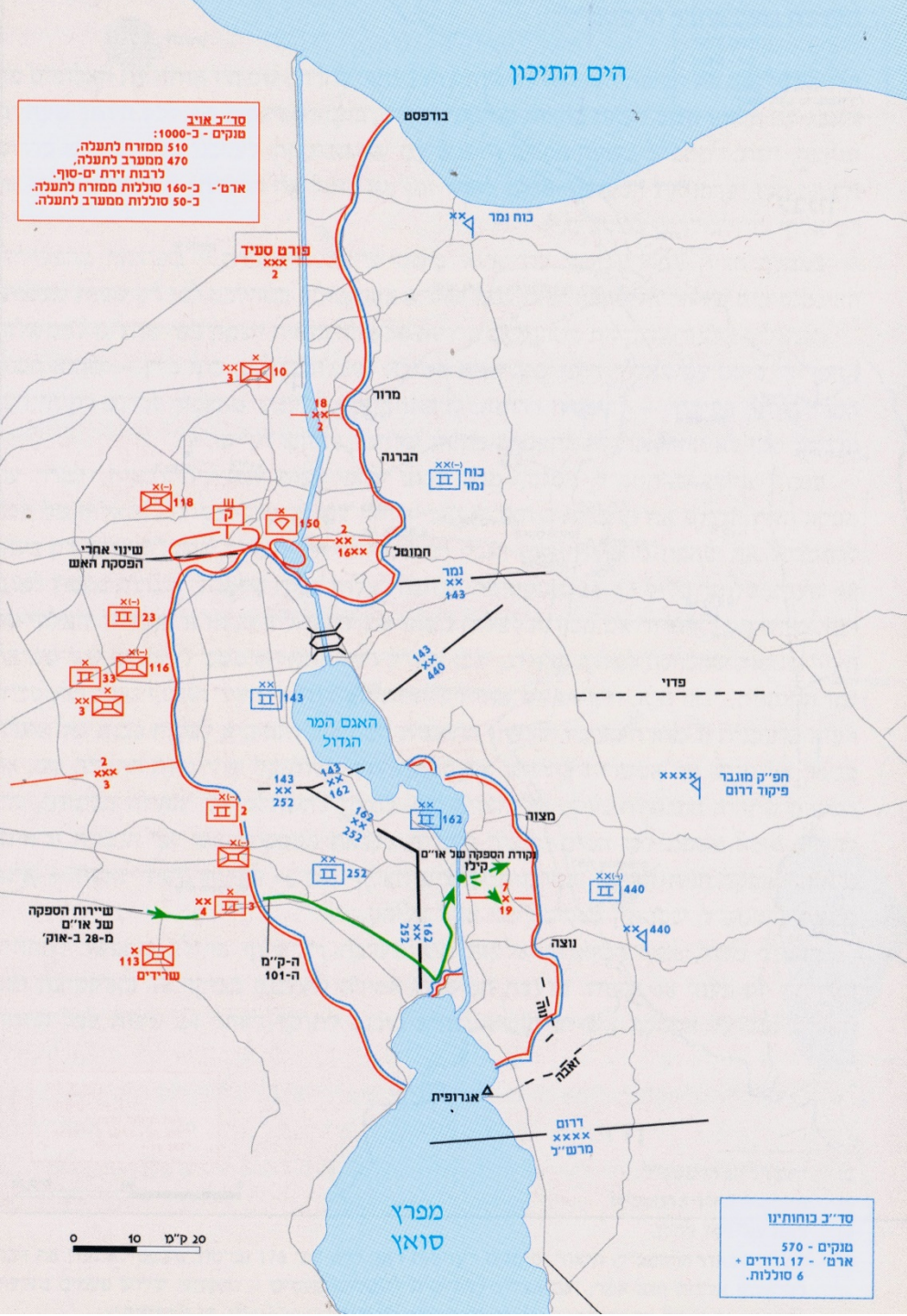
221852: הפסקת אש:

- הפסקת האש קטעה את התקדמות כוחותינו.
- בלילה: המצרים תקפו את כוחותינו, ולכן המשכנו לפעול
- הפסקת אש כוללת מ"240700.

הארמיה השלישית, בפיקוד לווא (אלוף) עאבד אל מנאעם ואצל, כותרה בידי כוחותינו:

- 45,000 חייל.
- ניסיון פריצה ב"26 באוקטובר: נהדף.
- שיירות תספוקת בחסות האו"ם מ"28 אוקטובר.

טנקים ישראלים במרחק 101 ק"מ מקהיר, על כביש קהיר-סואץ.

מקור המפה: שמעון גולן, **מלחמה ביום הכיפורים, קבלת
ההחלטות בפיקוד העליון**, הוצאת מערכות ומודן, 2013

תוצאות הלחימה

● כוחות ישראל במרחק 35 ק"מ מדמשק:

■ רמת הגולן חזרה לשליטתנו.

■ פאתי דמשק בטווח תותחי צה"ל.

● כוחותינו במרחק 101 ק"מ מקהיר:

■ כוחותינו התקדמו ללב מצרים.

■ הארמיה השלישית (45,000 איש) והעיר סואץ מכותרים.

■ כוחות מצריים ברצועה צרה בגדה המזרחית של התעלה.

● כוחותינו איבדו 400 טנקים, 102 מטוסים.

● צבאות ערב איבדו 2,250 טנקים, 435 מטוסים, 18 ספינות קרב, 43 סוללות טק"א:

■ 400 טנקים במצב פעולה נפלו לידינו ושולבו בסד"כ צה"ל.

● נפגעים:

■ כוחותינו: 2,656 חללים, 7,251 פצועים, 301 שבויים.

■ אויב: 19,937 חללים, 35,000 פצועים, 8,783 שבויים.

מעוז בקו התעלה

צלם: אברהמי דורון. באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, אוסף רגיל, 110616/5

עמדת
קשר
בונקר
פיקוד
'תאומים'
במעוז

חפ"ק פיקוד דרום, אום חשיבה

במרכז, מימין לשמאל: עומד: אלוף (מיל") רחבעם זאבי (גנדי) יושבים: אלוף פיקוד הדרום, אלוף שמואל גונן, ראש המטה הכללי, רב-אלוף דוד אלעזר, עוזר הרמטכ"ל, אלוף עזר ויצמן.

על השולחן: מכשירי שליטה מרחוק ברדיו שט-900 עם מגבר שמע טל-92. התילים הצולבים (ג'מפרים) המשתלשלים מהתקרה הם אלתור לתוספת האזנה לרשתות רדיו, מעבר לתכנון המקורי של החפ"ק. בשולחן מותקנות מילואות לקווי נל"ן מגנטו, שיוצרו במש"א קשר.

באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, אוסף דובר צה"ל, R/4063/1

חפ"ק אוגדה 143, בונקר במחנה טסה, סיני

עומד מימין: סא"ל (לימים
אל"ם) הלל כרמלי, קצין
הקשר האוגדתי, יושב
משמאל: האלוף אריאל
שרון (אריק), מפקד
האוגדה

צלם: אלי חן. באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, אוסף במחנה נח"ל, 3719/40

חפ"ק אוגדה 162, חזית הדרום

במרכז : מפקד האוגדה, האלוף אברהם אֶדן (בֶּרֶן). מאחור:
זחל"ם רד"ט, ממנו היו סוללים עם גל-11 קו טלפון למפקד
האוגדה בכל עצירה. קוד יומי למפקדים, קוד 'גזית', על אמת ידו
השמאלית של האלוף אדן

באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, אוסף דובר צה"ל, 15/4053/5

קרב הצליחה:
מבצע 'אבירי לב'

פקודת מבצע 'אבירי לב'

● הכוונה:

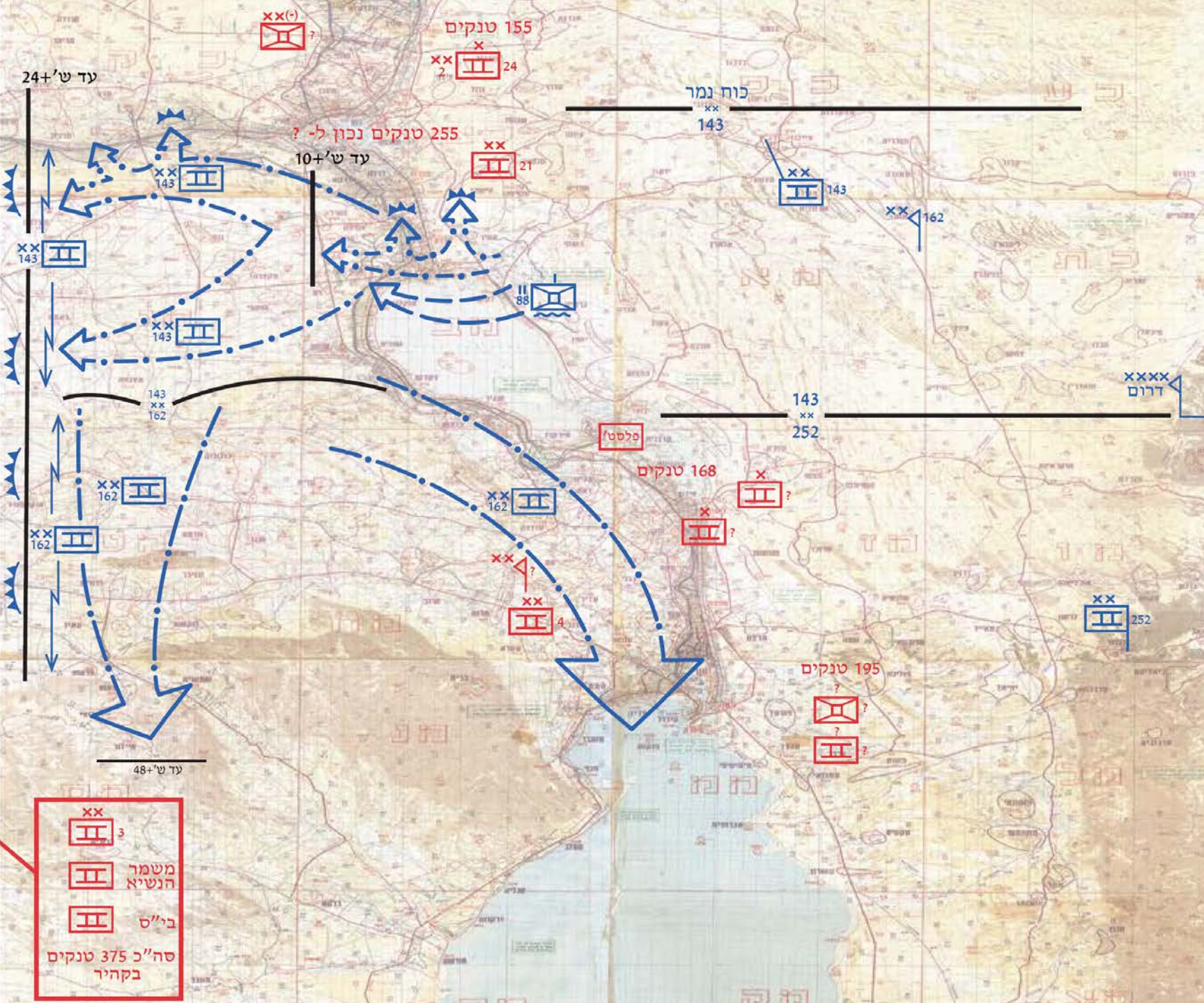
- פיקוד הדרום יצלח את תעלת סואץ באזור דוור סוואר, ישתלט על מרחב החיץ החקלאי בצפון, עד ג'בל עובייד במערב, וג'בל עתקה בדרום, ישמיד את כוחות האויב במרחב וכבוש את העיר סואץ.
- כוחות הפיקוד יהיו בכוונות להמשך פריצה מערבה לעבר קהיר.

● השיטה:

- פיקוד דרום יכבוש ראש גשר בגזרת 'מצמד', ויצלח את תעלת סואץ עם שתי אוגדות.
- בעקבות הכנה אווירית וארטילריה יכבוש את ראש הגשר, משני צידי התעלה, ויקים לפחות שני גשרים על התעלה.
- יבטיח את אזור ראש הגשר.
- יצלח עם שתי אוגדות משוריינות, ישמיד את האויב בגזרה ויהיה בכוונות להמשך מערבה.

● לוח זמנים:

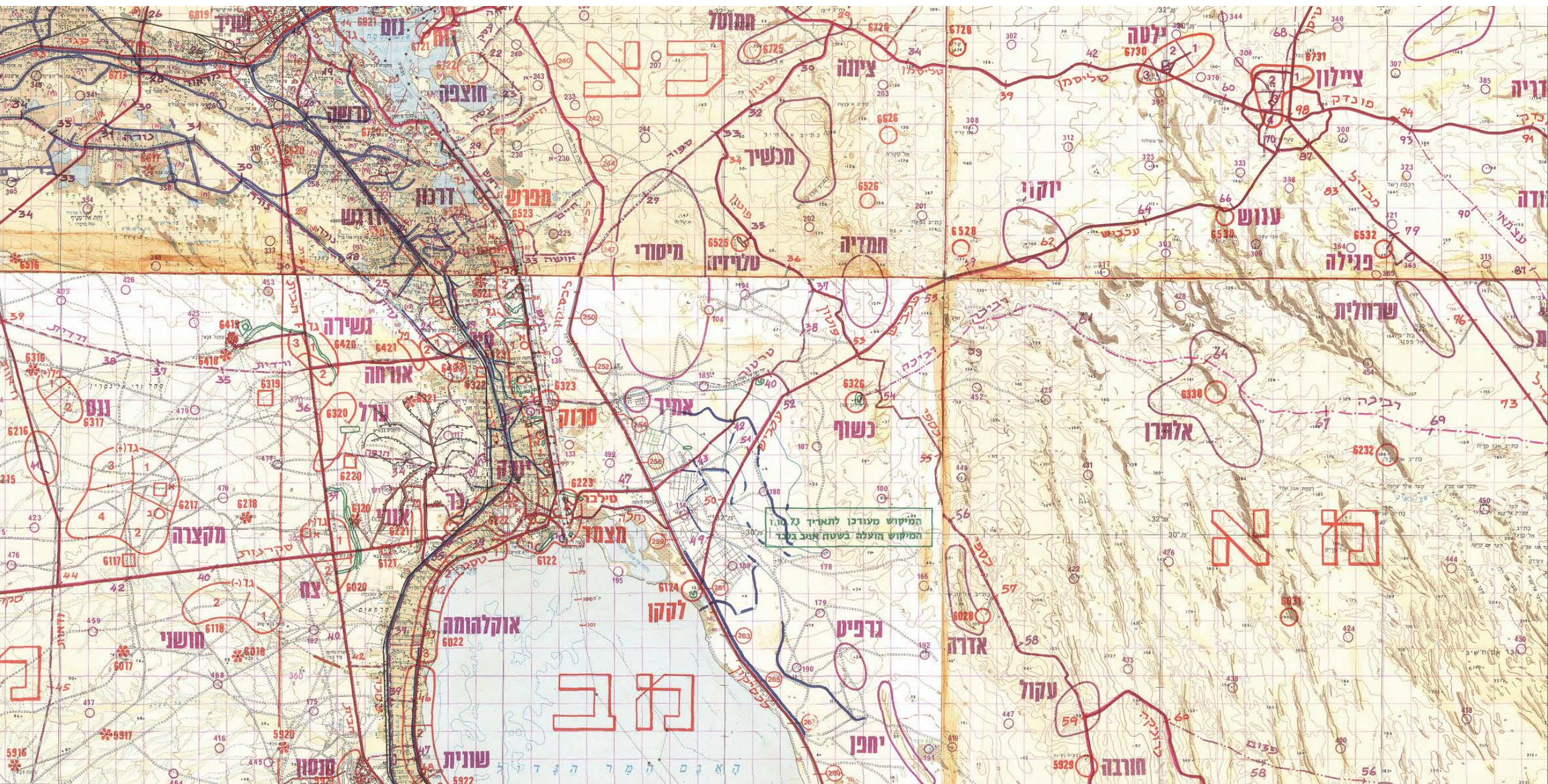
- יום ה'ע' – 15 באוקטובר 1973; שעת ה'ש' – 1900.
- מ'ש' עד 'ש' + 10 – כיבוש ראש הגשר והבטחתו, הקמת הגשרים, מעבר הכוחות הצולחים תוך השמדת האויב והתקדמות מערבה ודרומה.

מרשם 'אבירי לב'

מקור המפה: מאור לוי (עורך), **מלחמת יום הכיפורים: מפות ומבצעים**, צה"ל – המחלקה להיסטוריה, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תשפ"ד – 2023

מפת קוד 'סיריוס' – אזור הצליחה

ליל 15 – 16 באוקטובר: הצליחה השתבשה

● לחימה מצרית עיקשת שיבשה את הצליחה:

■ דיוויזיה משורינת 21 המצרית שלטה על 'מיסורי' ו'אמיר'.

■ חטיבת חי"ר 16 המצרית, מתוגברת בנשק נ"ט, חסמה את ציר 'טרטור' ואת צומת 'טרטור – לכסיקון'.

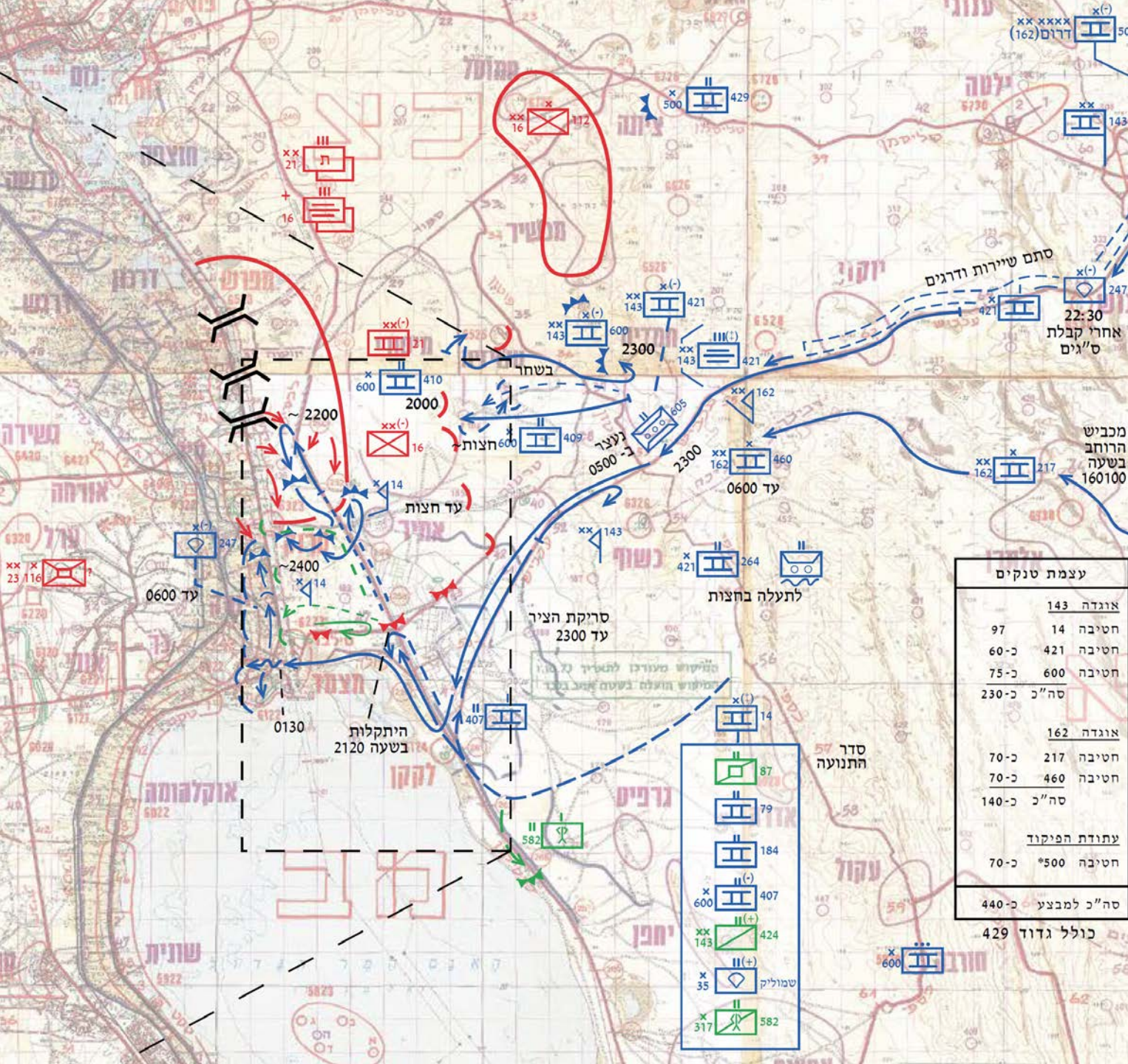
● חטיבה 14 פרצה דרך לכוח, וחטיבת הצנחנים 247 השתלטה על אזור 'מצמד', חצתה את התעלה בסירות גומי, ו־31 טנקים של חטיבה 421 עברו על 'תמסחים' לגדה המזרחית.

● האש המצרית חסמה את צירי 'טרטור' ו'עכביש', ולא ניתן היה לקדם גשרים לתעלה.

● המצב היה קריטי, נשקלה החזרת הכוחות וביטול המבצע.

■ הפיקוד הורה לא להעביר כוחות נוספים לגדה המערבית, עד שיימתח גשר מעל התעלה.

ליל 15 – 16 באוקטובר 1973

מקור המפה: מאור לוי (עורך), **מלחמת יום הכיפורים: מפות ומבצעים**, צה"ל – המחלקה להיסטוריה, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תשפ"ד – 2023

קרבות 16 באוקטובר: הישג מוגבל

- הטנקים של חטיבה 421 בגדה המערבית השמידו בסיסי טילי קרקע אוויר מצריים, ויצרו חופש פעולה לחיל האוויר.
- חטיבה 14 תוגברה בשני גדודי טנקים ותקפה את המערך המצרי. צומת 'טרטור' – לכסיקון' נכבש, אך ציר 'טרטור' נשאר בשליטה מצרית.
- המשימה לפרוץ את ציר 'טרטור' ולקדם את הגשרים לתעלה הוטלה על אוגדה 162, אך התקפת האוגדה כשלה, והציר נותר סגור.
 - הטנקים הישראליים לא יכלו להתמודד עם שפע נשק הנ"ט של החי"ר המצרי.
- הפיקוד העליון התלבט – האם להשאיר את הכוח בגדה המערבית, או לפנותו? הוחלט להשאירם יום נוסף.
- הוטל על חטיבת הצנחנים 35 לפתוח את ציר 'טרטור'.

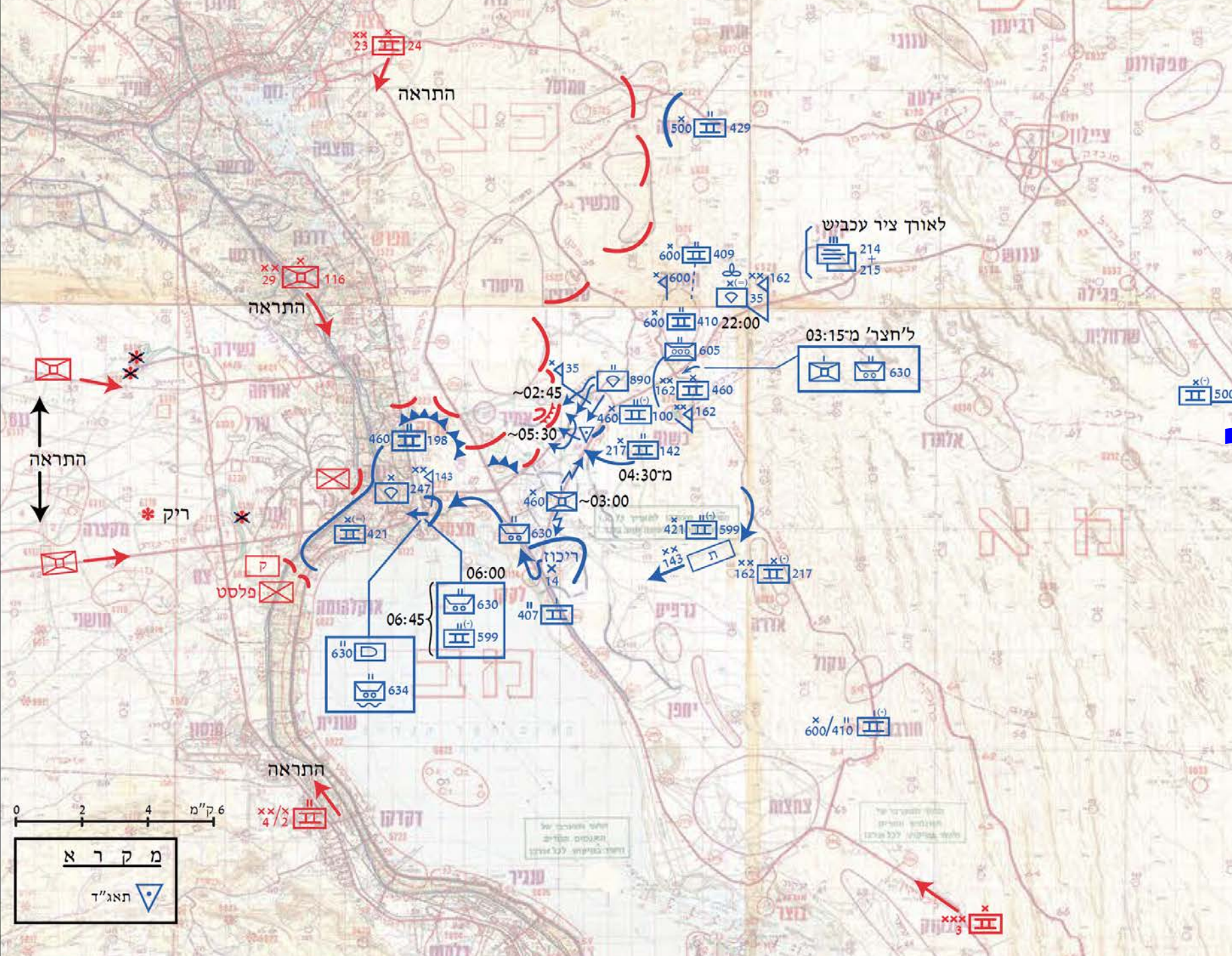
[illegible]

בערב מהתראה

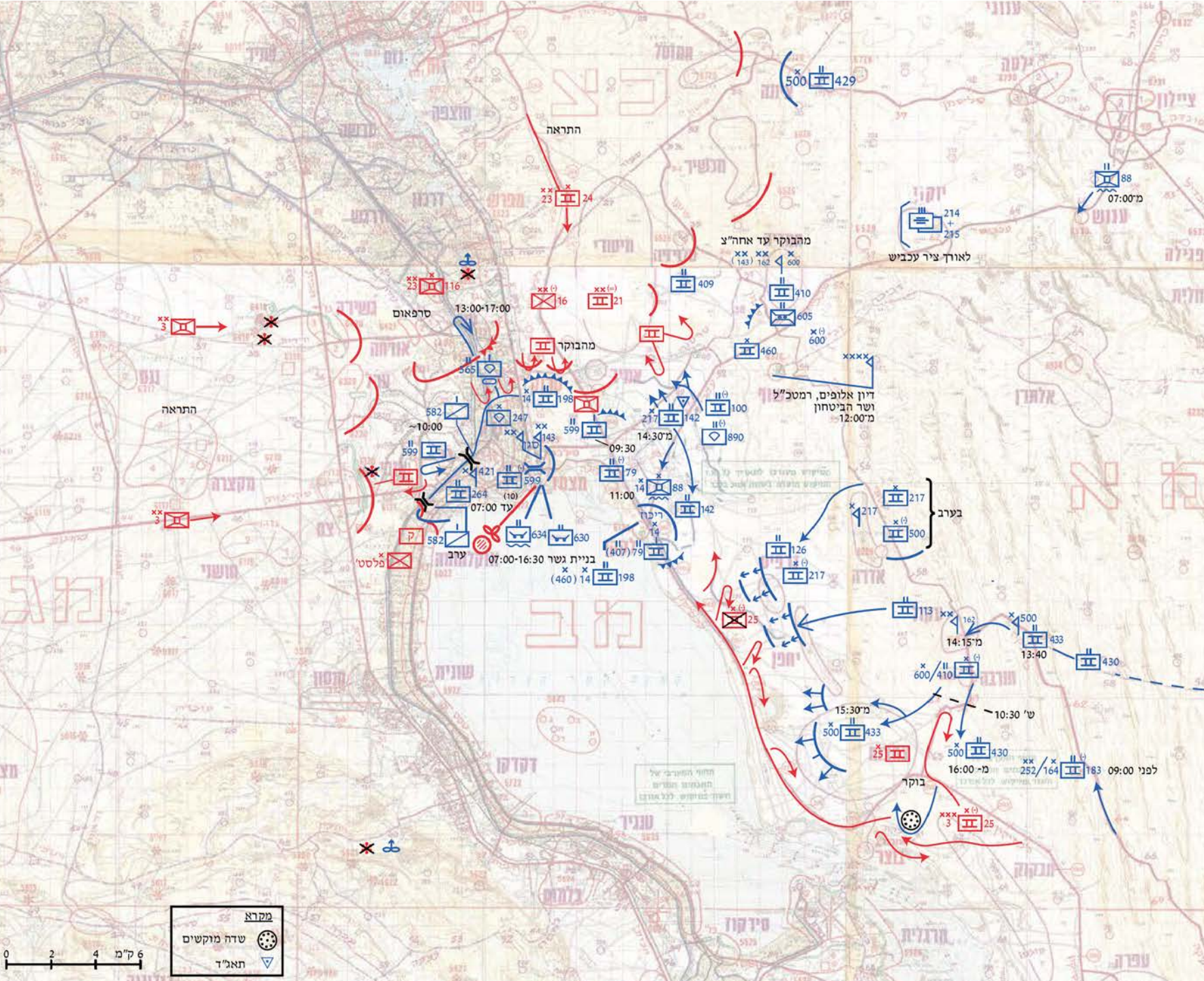
קרבות 17 באוקטובר: הישג חלקי

- כוחות חט' 35/890 נתקלו בציר 'טרטור' בכוח חטיבתי מצרי מחופר היטב, וניהלו קרב חילוץ קשה, עתיר נפגעים (קרב 'החוזה הסינית').
- בחסות הקרב עבר גשר הדוברות בציר 'עכביש', הגיע ל'מצמד', והקמתו הסתיימה ב־171630.
- המצרים התקיפו את ראש הגשר, אך התקפותיהם כשלו:
 - חטיבת השריון המצרית 24 תקפה מ'מיסורי' דרומה, ונבלמה בידי חטיבה 14.
 - חטיבת השריון 25 המצרית תקפה בציר 'לכסיקון' לעבר 'לקקן', והושמדה בידי כוחות אוגדה 162 וחטיבה 14, כמעט ללא אבדות לכוחותינו.
 - המצרים ריכזו מערך ארטילרי מסיבי (144 קנים) שהמטיר אש כבדה על 'מצמד'.
- בלימת ההתקפות המצריות, השמדת הכוח המצרי והקמת גשר הדוברות איפשרה העברת כוחות לגדה המערבית.
 - ב־172300 החלו כוחות אוגדה 162 לחצות את הגשר מערבה.

קרבות בליל 16 – 17 באוקטובר 1973

מקור המפה: מאור לוי (עורך), **מלחמת יום הכיפורים: מפות ומבצעים**, צה"ל – המחלקה להיסטוריה, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תשפ"ד – 2023

קרבות 17 באוקטובר 1973

מקור המפה: מאור לוי (עורך), **מלחמת יום הכיפורים: מפות ומבצעים**, צה"ל – המחלקה להיסטוריה, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תשפ"ד – 2023

קרבות 18 באוקטובר: פתיחת ציר 'טרטור'

- **אוגדה 143, עם חטיבה 600 וחטיבה 14, הצליחה לפתוח את ציר 'טרטור' בשעה 181100.**

- מתחם 'אמיר' ('החוזה הסינית') נכבש בשעה 181700.

- **גשר הגלילים הגיע לתעלה ב־181800 והחל לתפקד בשעה 190400.**

- אוגדה 252 החלה מיד במעבר לגדה המערבית.

- **ראש הגשר יוצב לאחר ארבע יממות של לחימה קשה, מרה ועיקשת!**

- לכוחותינו היו אבדות כבדות: מעל 300 הרוגים, 130 טנקים.

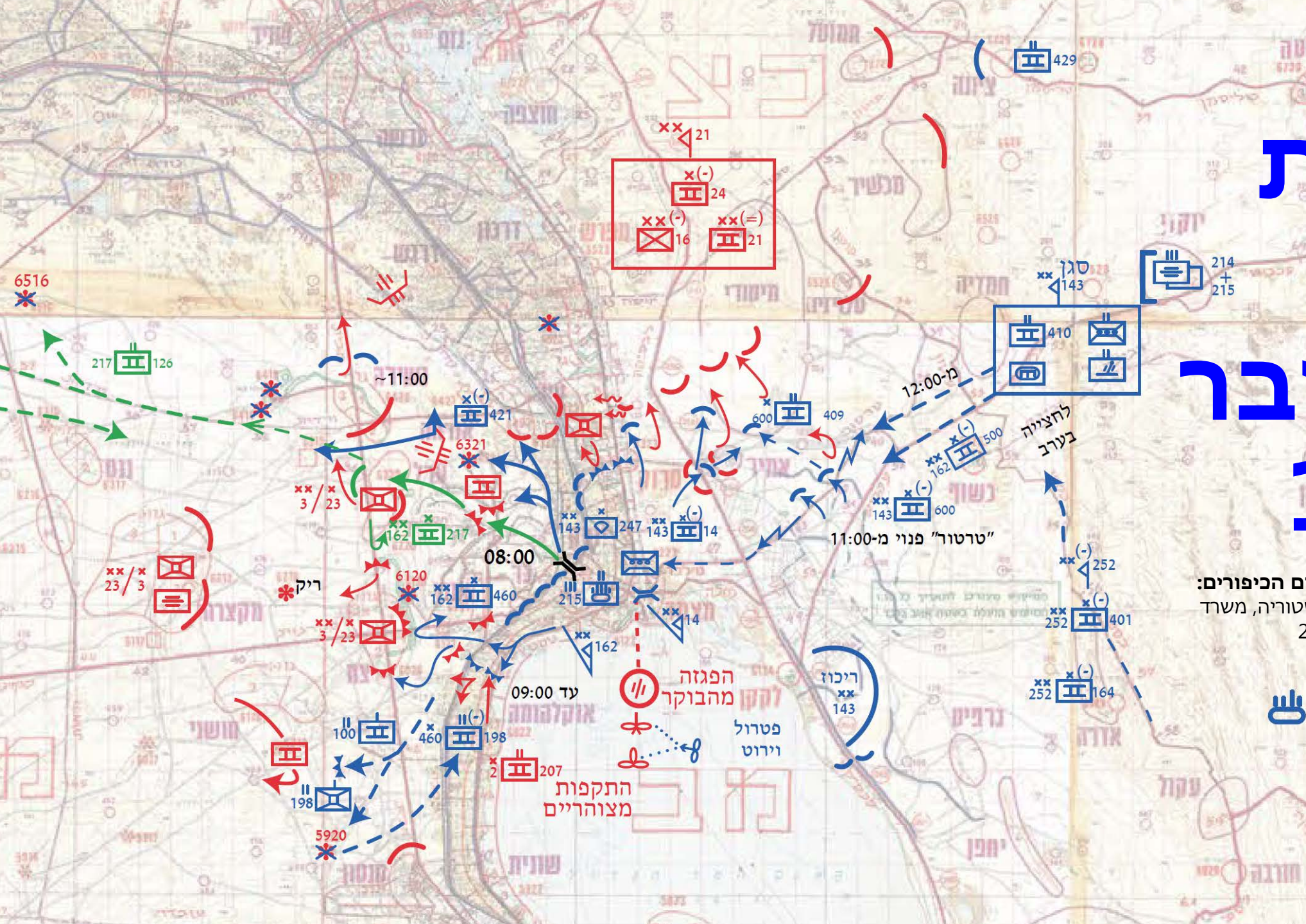
- הגשרים הוקמו בשעת ה'ש' + 81 (התוכנית הייתה שיפעלו בשעה 'ש' + 10).

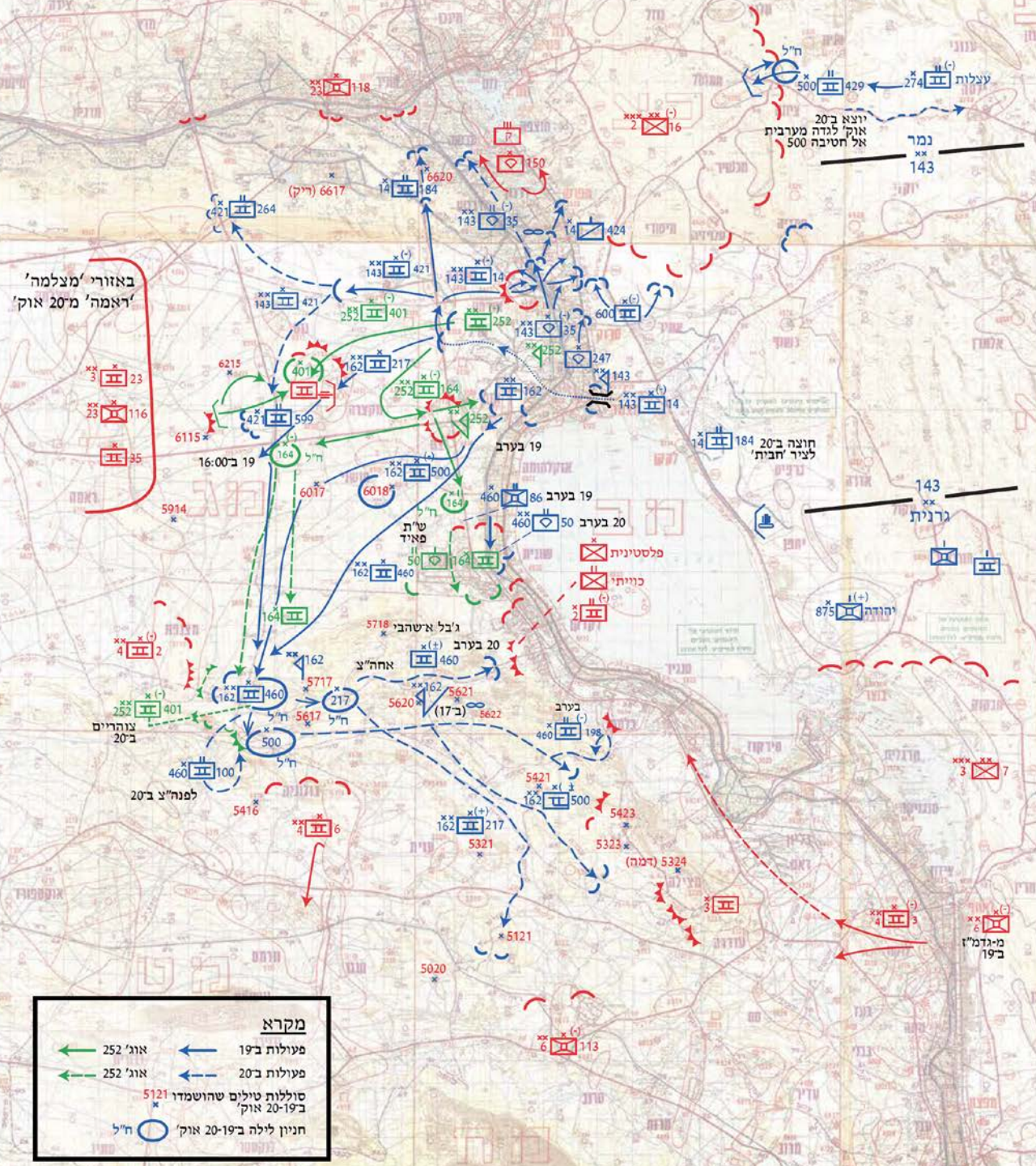
- **הדיוויזיה ה־21 המצרית המשיכה לאיים על 'מסדרון הצליחה', והאש הארטילרית המצרית על 'מצמד' לא נפסקה.**

- מתקפה של חטיבה 600 על 'מיסורי' ב־21 לאוקטובר נכשלה, באבדות קשות לכוחותינו.

קרבות 18 באוקטובר 1973

מקור המפה: מאור לוי (עורך), **מלחמת יום הכיפורים: מפות ומבצעים**, צה"ל – המחלקה להיסטוריה, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תשפ"ד – 2023

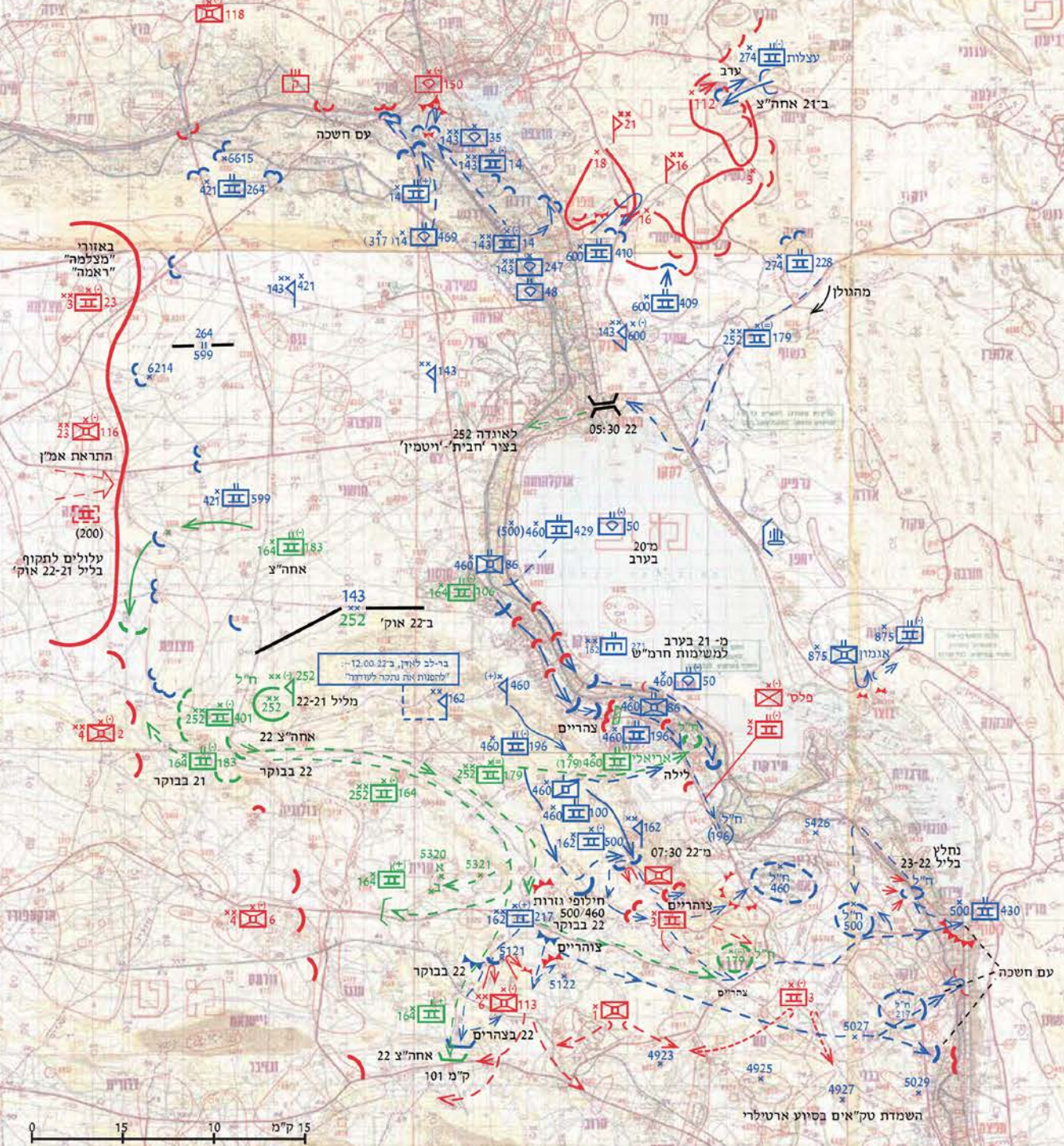

קרבות בליל 20 – 19 באוקטובר 1973

מקור המפה: מאור לוי (עורך), **מלחמת יום הכיפורים: מפות ומבצעים**,
צה"ל – המחלקה להיסטוריה, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תשפ"ד – 2023

קרבות בליל 22 – 21 באוקטובר 1973

מקרא	
← 252' אוג' ←	פעולות ב'21 ←
← 252' אוג' ←	פעולות ב'22 ←
5914 5121 x x	סוללות טילים שהושמדו ב'22-21 אוק'
○ ח"ל	חניון לילה ב'22-21
○ ח"ל	חניון לילה ב'23-22

מקור המפה: מאור לוי (עורך), **מלחמת יום הכיפורים: מפות ומבצעים**,
צה"ל – המחלקה להיסטוריה, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תשפ"ד – 2023

מבצע הצליחה שינה את תוצאות המלחמה

- **פריצת צה"ל לגדה המערבית הייתה המהלך ששינה את פני המלחמה:**
 - צה"ל עבר ממגננה להתקפה, שיבש את תוכניות הצבא המצרי ואיים למוטטו.
 - כוחות צה"ל הגיעו לק"מ ה-101 בכביש לקהיר וכיתרו את הארמיה המצרית השלישית.
- **לחימה מצרית עיקשת על 'מסדרון הצליחה' שיבשה את המהלך, השהתה את המתקפה וגרמה לאבדות כבדות:**
 - הקרבות היו מהקרבות הקשים במלחמת יום הכיפורים.
 - לכוחותינו היו אבדות קשות: מעל 300 הרוגים, 130 טנקים.
- **כוחותינו גילו אומץ לב, גבורה, התמדה ודבקות במשימה, בקרבות קשים ומרים:**
 - הגשרים הוקמו בשעת ה'ש' + 81 (התוכנית הייתה שיוקמו בשעה 'ש' + 10).
- **הרוח והנחישות של הכוחות הלוחמים הכריעה את הקרב.**

טנקי מגח
של
חט' 421
חוצים את
התעלה על
'תמסחים'

באדיבות ארכיון
צה"ל ומערכת
הביטחון

גרירת גשר הגלילים

באדיבות ארכיון
צה"ל ומערכת
הביטחון

גשר הדוברות

באדיבות ארכיון
צה"ל ומערכת
הביטחון

טנקים חוצים את התעלה על גשר הגלילים

באדיבות
לע"ם/אוסף
התצלומים הלאומי
צלם: רון אילן

'החצר' 'ב'מצמד'

באדיבות לע"ם/אוסף
התצלומים הלאומי
צלם: משה ערד

חפ"ק אוגדה 143, צליחת התעלה

מימין (עם קובע שריון)
סא"ל (לימים אל"ם) הלל
כרמלי, קצין הקשר
האוגדתי. במרכז: שר
הביטחון משה דיין.
משמאל: האלוף אריאל
שרון (אריק), מפקד
האוגדה

צלם: מיכה בר־עם. באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, אוסף במחנה 1, 8320/4411

חפ"ק אוגדה 162, הגדה המערבית

במרכז: שר הביטחון משה דיין, משמאל: מפקד האוגדה,
האלוף אברהם אדן (ברן), עומד משמאל, אווז במיקרופון:
סא"ל (לימים אל"ם) אברהם לביא (לייבל), קצין הקשר
האוגדתי

**גבורת קציני קשר
בקרב הצליחה**

לשני קציני קשר הוענק עיטור המופת על גבורתם בקרב

- סרן אפרים פורטיס, 'קצין שלישי' בפלוגת הקשר בחטיבת הצנחנים 247, קצין הקשר של הסמח"ט שפיקד על ההשתלטות על 'החצר' ב'מצמד' והוביל את הצליחה עצמה ואת התמיכה בכוחות החטיבה לאחר הצליחה:

■ נפצע פעמיים, אך המשיך לתפקד שלושה ימים, עד שפונה בפקודה.

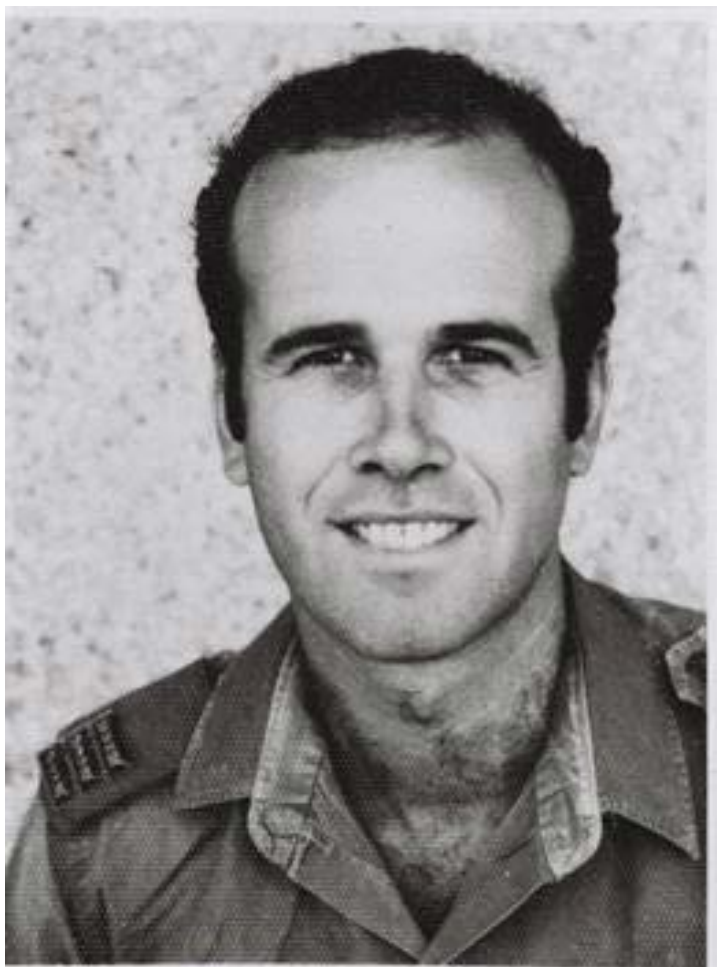
- סרן משה (שפי) שפירא, קצין הקשר של סגן מפקד אוגדה 143, שפיקד על 'החצר' ב'מצמד':

■ תדרך בנושאי קשר כל כוח שחצה את התעלה.

■ פרס ותחזק מערכת קשר קווי חיונית באזור הגשרים.

■ החצר הייתה תחת הפגזות בלתי פוסקות.

◆ בחצר נהרגו מעל 100 חיילים, והיא 'זכתה' לכינוי 'חצר־מוות'.

**סרן (לימים סא"ל)
משה (שפי) שפירא**

עיטור המופת

סרן אפרים פורטיס

● סרן אפרים פורטיס:

"בליל 15 – 16 באוקטובר 1973 שימש סגן אפרים פורטיס כקצין קשר באזור הצליחה. מיד עם תחילת הצליחה נפצע בגבו מרסיסי פגז – למרות זאת המשיך למלא את תפקידיו. לאחר שלושה ימים נפצע שנית בשתי ידיו על אף היותו פצוע וחסר יכולת להשתמש בידיו, המשיך למלא את תפקידו במשך כל הזמן, למופת, עד שפונה לתאג"ד בפקודה. במעשיו אלה גילה אומץ־לב, דוגמא אישית ומנהיגות למופת".

● סרן (לימים סא"ל) משה (שפי) שפירא:

"במלחמת יום הכיפורים שימש סרן משה שפירא בתפקיד קצין קשר באזור הגשרים. במשך השבוע שבין ה־17 באוקטובר 1973 עד 24 באוקטובר 1973 היה האזור כולו נתון להפגזות כבדות של האויב ותקיפות מטוסים. סרן משה שפירא ביצע משימותיו ללא נטילת מחסה, כאשר הוא חשוף לאש הארטילרית הכבדה. במעשיו אלה גילה סרן משה שפירא אומץ־לב ודבקות במשימה למופת".

סרן אפרים פורטיס

- **מיד עם תחילת הצליחה נפגע אפרים מרסיסי פגז, והרופאים ביקשו לפנותו לאחר.**
- **אפרים פורטיס מספר, בפשטות:** "הייתי הפצוע הראשון של חטיבת הצנחנים שחצתה את התעלה... לא הסכמתי להתפנות... באותו רגע הייתי היחיד בשטח אשר הכיר את כל תוכנית הקשר של כוח הצליחה. הייתי חייב להישאר, אחרת היו עלולות לקרות תקלות".
- **אפרים נפצע שוב על גשר הגלילים, כשטנק רודף אחריו, וחזר לפעילות, כשהוא פצוע:** "בושניק – סמל האלחוט הוותיק יצחק אמיתי – ישב לידי, תמך בי ומספר רב של פעמים, השקה אותי במים, בעודי במעין איבוד הכרה בגין הפציעות – אך התאוששתי וחזרתי לפלוגה!"

סרן משה (שפי) שפירא

- **משה (שפי) מספר :** "קשה כיום לחזור לאותה תקופה בה הייתי בראש הגשר... תקופה של יותר משבוע ימים בה אתה למעשה עובד לבד בתוך מערכת מסובכת של אירועים, רגשות ופחדים, כאדם בשדה הקרב..."
- אני רץ בתוך ההפגזה, פגזים נוחתים קרוב־קרוב אלי, אני חש בגלי החום. אסור להיעצר. יש איזה דחף עצום בפנים, בלב, איזו תחושה כובשת של שליחות גדולה, כאילו כל גורלו של העם היהודי מונח לך על הכתפיים; כאילו החוטים האלה שאתה מניח בין היחידות, בתוך ההפגזה הנוראה, הם התשובה לשאלה הגורלית: התצליח הצליחה או תיכשל? תתרחש נקודת המפנה במלחמה או לא?...
- לא היה יום, לא הייתה שעה, לא היה רגע, שלא הופצצנו... ושוב נהרגו חברים טובים, מכל עבר, מכל צד, עוד ועוד והלב נחמץ... אסור לך לעצום עין...
- אתה מופקד על הגשר ועל הקשר. המפקדים תלויים בתקינות הקשר, קווים מתנתקים מן הפגזים. קו מנותק – קו עקר, קו מת, המפקד לא יכול לשלוט... אני רץ. אני מסתער על הקו המנותק כמו על עמדה מבוצרת של האויב. לחבר מחדש. להבטיח את הקשר על הגשר."

**הכנות חיל הקשר
והאלקטרוניקה למלחמה:
השינויים בין מלחמת ששת
הימים ומלחמת יום
הכיפורים**

צה"ל לאחר מלחמת ששת הימים

● היערכות צה"ל לאחר מלחמת ששת הימים שינתה את תפיסת הביטחון:

- לא עוד מכה מקדימה/מלחמת מנע, נוסח מלחמת סיני ומלחמת ששת הימים, אלא דוקטרינה דו־שלבית:
 - ◆ השלב הראשון: הצבא הסדיר יבלום.
 - ◆ השלב השני: גיוס מילואים, מתקפה והעתקת הלחימה לשטח האויב.
- המשמעות: הערכות הגנתית והתבצרות בקווי הפסקת האש.

● סד"כ צה"ל הוכפל:

- עדיפות ראשונה הוענקה לחיל האוויר.
 - בעדיפות שנייה פותח הכוח המשוריין ביבשה.
- ## ● מאמצים רבים הושקעו בלחימה ב'מלחמת ההתשה'.

הערכות חיל הקשר והאלקטרוניקה

● התקופה אופיינה בפעילות קדחתנית בחיל הקשר והאלקטרוניקה:

- התעצמות – הקמת יחידות קשר חדשות, ציודן ואימונן.

- חידוש מערכי הקשר העיקריים:

- ◆ עיקר ציוד הקשר הוחלף בציוד המודרני והמתקדם באותה עת, שכן הציוד המיושן שהיה בשימוש לא ענה למתארי הלחימה החזויים.

- ❖ מעבר מטכנולוגיה של שפופרות ריק לטכנולוגיה של מוליכים למחצה (טרנזיסטורים) הביא לשיפור ניכר באמינות, בביצועים ובכמות התדרים/ערוצים.

- השקעות מהותיות בפריסת תשתיות תקשורת:

- ◆ תשתיות ניחות תת־קרקעיות וקשר קווי תת־קרקעי למוצבים בקווי הגבול.

- ◆ הקמת מתקני תקשורת ואתרי שליטה בזירות הלחימה הצפויות.

- אימונים נרחבים, בצד פעילות מבצעית בהיקף משמעותי:

- ◆ שמירה על רמה גבוהה של כשירות ומוכנות.

חידוש מערכות הקשר העיקריות

- **מערכי הקשר העיקריים של יחידות השדה הוחלפו בציד המודרני והמתקדם שהיה זמין באותה עת:**
 - תג"ם, ת"ג, תא"ג, רד"ט, קשר קווי.
 - ◆ יותר תדרים, יותר ערוצים, הארכת טווח, אמינות משופרת.
- **משאבים ומאמצים רבים הושקעו בפריסת תשתיות תקשורת תת־קרקעיות, חיבור מוצבים בקווי הגבול והקמת מתקני תקשורת ואתרי שליטה:**
 - בגולן, ביהודה ובשומרון, ברצועת עזה ובסיני.
- **מערך רכבי הקשר ותיבות הקשר הוחלף והורחב.**
- **יחידות הקשר אורגנו מחדש.**
- **מערך תחזוקת הקשר הותאם למשימות החדשות.**
- **הדרכה מקצועית מקיפה ואימונים בהיקף נרחב.**

ציוד תג"ם (תדר גבוה מאוד) נישא

מלחמת יום הכיפורים – משפחת PRC

מק-25/מק-77

מלחמת ששת הימים

מק-10

מק-6

ציוד תג"ם (תדר גבוה מאוד) מוסע

מלחמת יום הכיפורים – משפחת VRC

מקלט עזר מח-442

מק-12

מקמ"ש אוטומטי מח-246
עם מקלט עזר מח-442

מק-46

מקמ"ש ידני מח-524
עם מקלט עזר מח-442

מלחמת ששת הימים – משפחת GRC

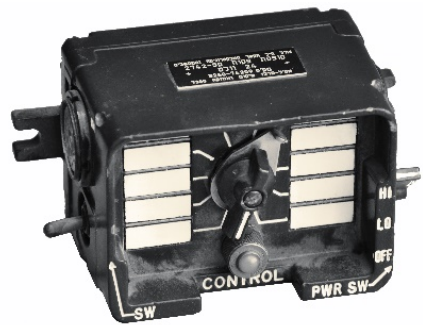
מקלט עזר
מח-1109/מח-1110

מק-126/מק-127:
מקמ"ש מח-67/מח-68
עם ספק כח

קש"פ (קשר-פנים) ברק"ם (רכב קרבי משוריין)

מלחמת יום הכיפורים – משפחת VRC

קפ-2742
להחלפת
ערוצים

מח-203
מגבר
חירום

קפ-2298
לאיש צוות

קפ-2297
לנהג

קפ-2296
לטלפון
אחורי

מח-1780
מגבר קש"פ

מלחמת ששת הימים – משפחת GRC

מפקד טנק צנטוריון ('שוט') עם קובע שריונאי GRC

צלם: פריץ כהן. באדיבות לשכת העיתונות
הממשלתית, D325-017

קפ-375
קופסת שמע

אימון קש"פ (קשר-פנים) ברק"ם

מלחמת יום הכיפורים – משפחת VRC

חדר לימוד קש"פ לצוותי רק"ם

מלחמת ששת הימים – משפחת GRC

בית הספר לשריון, 1966

צלם: בוריס כרמי, באדיבות אוסף מיתר בע"מ, 36233

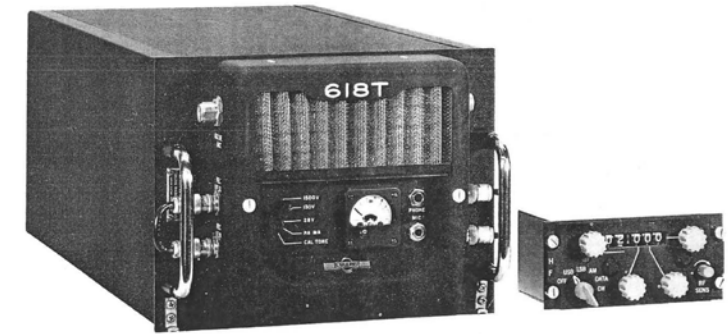
ציוד חד-פס לת"ג (תדר גבוה) – קשר טקטי ארוך טווח

מלחמת יום הכיפורים

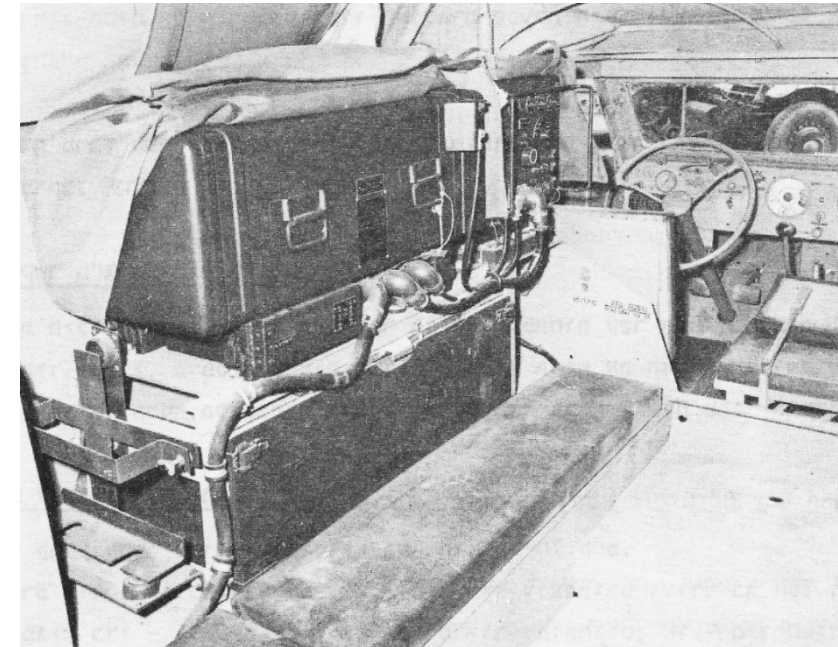

מק-106

מלחמת ששת הימים

קפ-714 ומח-618

מק-708
בזחל"ם
עם קפ-618
ואג-618

מק-106
בנגמ"ש

ציוד תא"ג (תדר אולטרה גבוה) לקשר קרקע-אוויר

מלחמת יום הכיפורים

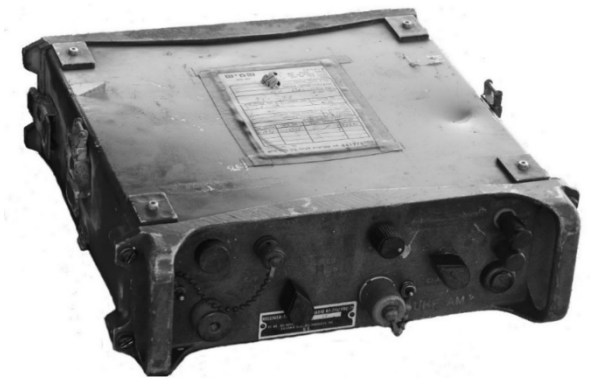

מקמ"ש נישא מק-660

ערכה לרכב מק-240

מלחמת ששת הימים

מק-71

מקמ"ש תא"ג מק-24

ציוד קשר קווי

מלחמת יום הכיפורים

טלפון שדה
טל-312

מרכזיית שדה
מרכ-22

מלחמת ששת הימים

טלפון שדה טל-8
מעודפי מלחמת העולם השנייה

מרכ-71
מעודפי מלחמת העולם השנייה

ציוד רד"ט (רדיו-טלפון)

מלחמת יום הכיפורים

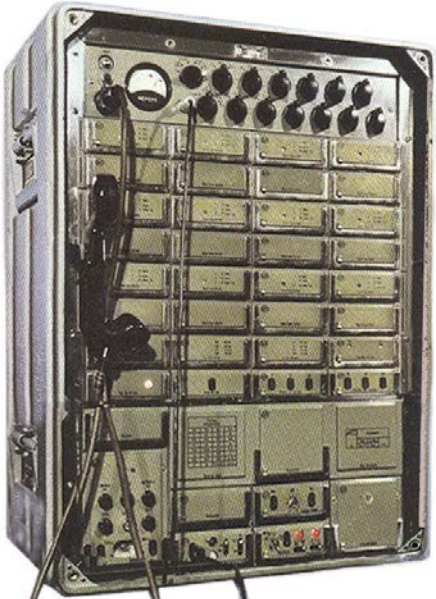
אנטנות רד"ט
אנ-1202

מקמ"ש רד"ט
בתחום תא"ג
מק-200

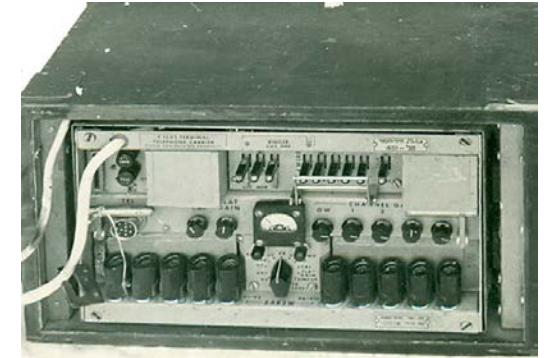

ציוד נושא טל-408/טל-412
8 או 12 אפיקים

מלחמת ששת הימים

ציוד נושא טל-401
4 אפיקים

מקלט מח-3
מעודפי מלחמת העולם השנייה

משדר מח-3
מעודפי מלחמת העולם השנייה

רכב רד"ט (רדיו-טלפון)

מלחמת יום הכיפורים

נגמ"שי רד"ט חזית הדרום

במהלך הלחימה
הוסבו זחל"מי
רד"ט לנגמ"שים

תקש-324

מלחמת ששת הימים

רקש-312 עם אנ-200

באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, 77920/0

הטמנת כבל קואקסיאלי בסיני

מחרשת כבלים

מיכל מגברים

מרכזית
טלפונים ארצית
(מצ"א), שנות
השבעים

מכ"ם קרקעי לגילוי אנשים ורכב: 'קשת'

צלם: אבי שמחוני. באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, אוסף במחנה סדרה 2, 902/2

מערך השליטה בצה"ל עבר שינוי מהותי

● בשנת 1970 הפכה האוגדה ממפקדה משימתית לעוצבת היסוד בצבא היבשה:

■ שופרו יכולות בתחום השליטה והתחזוקה.

■ סד"כ צה"ל הוגדל מארבע מפקדות אוגדה משימתיות לשש אוגדות קבועות.

◆ מהן: אוג' 210 הייתה ערב המלחמה עדיין בתהליך הקמה.

● חודשים מספר לפני המלחמה השתנתה השליטה בקרב המשולב (תיאום אוויר – יבשה):

■ הוקם 'חפ"ק אווירי' (לימים משל"ק – מוצב שליטה קדמי) של חיל האוויר בפיקודים המרחביים.

■ הוצב קת"א (קצין תיאום אווירי) בכל אוגדה.

■ מרכז סיוע חטיבתי (מס"ח) המשיך להיות מופקד על הכוונת מטוסים למטרות.

● ניתנה תשומת לב מיוחדת לניהול הספקטרום האלקטרומגנטי:

■ ניהול מרכזי של הקצאות תדרים והוראות קשר.

● תורת תפעול הקשר הותאמה למיצוי המירב מהאמצעים החדשים:

■ הדבר חייב אימונים אינטנסיביים.

**יחידות חיל הקשר והאלקטרוניקה הגיעו למלחמת
יום הכיפורים כשהן ברמת כשירות ומוכנות גבוהה!**

השליטה בלחימה אז הייתה שונה מהמקובל כיום

- **ניהול קרב נעשה ב'מרשמי קרב' – סימונים בעפרונות צבעוניים 'צ'יינו' או בטוש 'פנטל' – על יריעות PVC שנמתחו על מפות קוד מנייר:**

- רוב הפקודות ניתנו בעל־פה באמצעי הקשר, חלק בעל־פה במפגשי מפקדים, ומיעוטן בכתב
- השליטה הטקטית בכוח הלוחם בקרב נעשתה, בעיקר, בקשר רדיו דו־מִגְמִי לְמַחֲצָה בתג"ם
- נוהל הקרב היה בדרך כלל 'חפוז', ללא תהליך סדור של 'אישור תוכניות'.

- **לא היה עודף מידע, וניהול הקרב נעשה בצוות מצומצם של קציני מטה ועוזרים:**

- כל דרג קבע את תכנית פעולתו לפי מיטב הבנתו, ועיקר התיאום בין יחידות נעשה באמצעות האזנה הדדית לרשתות יחידות שכנות.

- **הפעלת אמצעי הקשר והרשתות השונות בעת הלחימה הייתה מורכבת:**

- היה צורך להתאים את מערכות הקשר בתכיפות ובלוחות זמנים קצרים למציאות משתנה בשדה הקרב, והדבר הביא לידי ביטוי את התרומה המבצעית הייחודית של אנשי חיל הקשר.
- קציני הקשר בכל הרמות, צמודים למפקדים, היו יד ימינם.

סיכום

חיל הקשר והאלקטרוניקה במלחמת יום הכיפורים

● החיל היה מוכן למלחמה:

- הצטיידות, השקעה בתשתיות, הדרכה ואימונים, בצד כוננות גבוהה, היו הבסיס לכשירות הגבוהה ולמוכנות ליום פקודה.
- הניסיון שנרכש במלחמת ההתשה תרם לבניית יכולות החיל.
- חיילי החיל ומפקדיו היו מסורים ונחושים.

● החיל נתן חופש פעולה מבצעי לשרשרת הפיקוד:

- מערכות הקשר היו גמישות והתאימו עצמן במהירות לשינויי סד"כ וציוות כוחות ולמצבי הקרב המשתנים.
- הלחימה המחישה את החשיבות של תורה, אימון, יכולות מקצועיות, יוזמה ומנהיגות.

● ללוחמה אלקטרונית (ל"א) היה תפקיד חשוב בלחימה.

● לתחזוקת הקשר משקל חשוב ביכולת הלחימה:

- תחזוקה שוטפת של מחסני החירום.
- תחזוקה יעילה בשדה הקרב, בדגש על קשר פנים ברק"ם.

● הלחימה הדגישה את הצורך בקשר בטוח וחסין, בכל רמות הפיקוד:

- מסקנה זו הייתה בין המסקנות העיקריות של ועדת אגרנט.

מערך הקשר איפשר שליטה בלחימה

- חיל הקשר היה בכשירות גבוהה ובמוכנות ליום פקודה.

- קשר"ר, תא"ל שלמה ענבר, היה ער ל'סימנים מעידים' החורגים משגרה, והעלה את רמת הכוננות, כשבוע לפני המלחמה:

- ערב הלחימה החליט חיל הקשר להפעיל את מערך הקשר הקווי לשירות חיל האוויר בחירום.

- למרות ההפתעה בפתיחת הלחימה, חיילי מילואים גויסו במהירות:

- מערכות הקשר 'יוצבו' ופעלו במלואן תוך זמן קצר.

- מערכות השליטה שחיל הקשר והאלקטרוניקה העמיד לרשות צה"ל עמדו במבחן, סיפקו קשר רצוף ונתנו חופש פעולה מבצעי לשרשרת הפיקוד:

- לא הכל היה מושלם ולא חסרו תקלות וקשיים, אך מערכות הקשר איפשרו שליטה בכוחות.

- הלחימה המחישה את החשיבות של תורה, הדרכה, אימון, יכולות מקצועיות, יוזמה ומנהיגות בתחום הקשר.

ההישג בקרב – בזכות גבורת הלוחמים!

- המלחמה הייתה מבחן עליון לאנשי חיל הקשר והאלקטרוניקה.
- אפרים פורטיס ומשה שפירא, בגבורתם בקרב, בעוז רוחם, המחישו את האתוס של החיל: המברק עבור יעבור!
 - התמדה, דבקות במשימה, ללא ליאות בנחישות, ללא גבול – על אף פציעות, על אף אש אויב רצחנית.
- כיום הטכנולוגיה אחרת, האמצעים שונים, תנאי הקרב אחרים, אך הבסיס נותר כשהיה: רוח הלוחמים – מסירות, התנדבות, הקרבה, ידע, יכולת לתפקד תחת לחץ, בתנאי קרב קשים.
- האדם והרוח הם אלה המביאים את הניצחון, וכל עוד רוח החיל עמנו, נשיג את יעדינו!

יזכור

**הלחימה הייתה קשה ועקובה מדם.
לצה"ל היו 2,656 חללים, 7,251 פצועים, 301 שבויים.
לא שכחנו ולא נשכח!**

לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד אֶבָּא קוֹבֵנֶר, תשל"ח

© העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, יהוד'מונוסון, 2026

www.amutakesher.org.il